

98 et 110. At vero juramentum promissorium inducitur ad confirmandam veritatem facti, quam materialem possumus appellare, quia per eam non intenditur ut verba consonent menti, sed ut facta consonent dictis. Ergo signum est Deum induci sub diversa ratione, quae ad diversitatem specificam juramentorum sufficiet. Denique potest a simili declarari; nam etiam per adjurationem assumitur nomen Dei ad quamdam invocationem, et nihilominus est actio specie diversa a jurejurando, quia per illam non invocatur Deus ad testificandum, sed ad dandam quamdam majorem auctoritatem, et efficaciam petitioni vel imperio (ut infra explicabimus); ergo ita etiam potest distingui, proportione servata, promissorium juramentum ab assertorio.

5. *Sententia distinguens specifice juramentum assertorium et promissorium probabilis judicatur.* — Solvuntur rationes oppositæ. — *Duplicis modus veritatis ostenditur in juramento promissorio.* — Hæc ergo sententia pro probabilis fit conjecturis adductis, a qua non longe distat Covar. supra, et refert Chrysippum apud Joannem Stobæum, serm. 2, in hoc sensu distinguente aliud esse verum jurare, et aliud fideliter jurare. Videtur etiam mihi hæc sententia aptior ad resolutiones morales infra tradendas, earumque rationes reddendas, et ideo in eam sum valde propensus. Neque videtur difficile rationibus contrariae sententiae respondere. Ad fundamentum enim negari potest assumptum; nam in juramento promissorio, Deus non tam ut testis quam ut fidejussor invocatur; quod si appetetur testis, quia ejus invocatio eo tendit ut veritas de futuro cum effectu impleatur, respondebitur testificationem hanc esse diversæ rationis; nam in assertorio juramento, est testificatio veritatis formalis in dictis consistentis, ut sunt menti conformia. In promissorio autem solum confirmatur veritas, in executione et in actis consistens, quæ revera magis firmatur per modum fidejussionis quam testificationis. Unde ad secundam confirmationem negatur consequentia, quia in assertione, vel de presenti, vel de præterito, est idem modus veritatis: in assertione autem vel promissione de futuro, est (ut ita dicam) duplex modus veritatis; una est, quæ in eodem puncto, in quo profertur, habere debet conformitatem ad mentem jurantem, et quoad hanc eadem est ratio, et ideo diximus sub hac ratione tale juramentum esse assertorium. Alia veritas est quasi pendens ex facto fu-

turo, quæ alterius rationis est, et diverso modo confirmatur ex parte Dei, ut explicavi, etiam si ex parte loquentis, vel promittentis, ad eamdem veritatem pertineat hanc etiam veritatem observare. Ad secundam confirmationem (quidquid sit de votis, de quibus infra suo loco), negatur consequentia, quia multo major est dissimilitudo in juramento promissorio et assertorio, quam inter duo vota diversarum materiarum, ut facile patet ex dictis. Ultima vero confirmatione coincidit cum fundamento illius sententiae, et ideo non indiget nova responsione.

6. Nihilominus negari non potest quin juramentum promissorium, quatenus semper confirmat aliquam assertionem de praesenti, formaliter assertorium sit, omnesque ejus proprietates habeat ac requirat. Unde consequenter necessarium videtur fateri, sub ea ratione ejusdem esse speciei cum juramento pure assertorio; non videtur autem dicendum in uno juramento promissorio inveniri formaliter duas rationes juramenti specie distinctas. Et ideo probabilius fortasse defendi potest, cum communi sententia, unicam esse et simplicem formalem rationem juramenti promissorii, quæ ejusdem quidem speciei est cum pure assertorio, sed addit peculiarem vim et efficaciam confirmandi aliquid futurum, quod pertinet ad quamdam differentiam materialem, seu quasi individualem, non ad specificam. Et ita videtur explicare hanc rem D. Thomas, d. q. 89, art. 7, in corpore, et ad 1, et facit c. *Juramenti*, cum similibus, 22, q. 5, quatenus indifferenter de utroque juramento, tanquam de vinculo ejusdem rationis in veritate confirmanda, loquuntur. Et ex hoc fundamento poterit satisfieri objectionibus factis: quomodo autem cum illo subsistant aliae morales conclusiones, ex discursu materiae constabit, et præsertim lib. 3, cap. 8, hæc omnia magis explicabuntur.

7. Quæri vero tandem potest, cum juramentum promissorium quoddam sit omnino proprium, quod habet promissionem adjacentam, et aliud minus proprium, in quo sola assertio de futuro juratur, an illa sint in formalis ratione juramenti diversa, vel quomodo distinguantur. Aliqui enim tantam differentiam inter ea constituant, ut prius vocent promissorium simpliciter, posterius autem tantum secundum quid. Quod ego intelligentem puto, quod etymologiam nominis, seu quantum ad denominationem ex materia sumptam, non vero quantum ad rationem

juramenti. Dico ergo illam non esse formalem differentiam, quia illa juramenta non differunt in modo invocandi Deum ad confirmationem ejus quod dicitur. Nam etiam quando adjungitur promissio, non aliter illa robatur per juramentum, quam in quantum confirmatur veritas assertionis de futuro, per quamdam obligationem, et quasi assecrationem (ut sic dicam) conformitatis futuri facti ad præsens verbum; inde enim est tota ratio majoris certitudinis in tali promissione. Atque ita sive interveniat rigorosa promissio, sive non, semper tale juramentum tendit ad eundem finem formalem, et inducit obligationem ejusdem rationis, ideoque in ratione formalis juramenti non differunt, licet ex parte materiae possint habere alias accidentales differentias, quas infra in suis locis attingemus.

CAPUT X.

AN MATERIA JURAMENTI DEBEAT ESSE CONTINGENS
ET DEPENDENS A VOLUNTATE JURANTIS?

1. *Objectio.* — Ad explicandam amplius juramenti materiam, dicendum ulterius est illam debere esse veritatem aliquam contingentem, et dependentem aliquo modo a voluntate jurantis. Hanc assertionem tradit D. Thomas, d. q. 89, art. 1 et 7, et quoad juramentum assertorium illam declarat, quia in veritatibus necessariis, quæ per discursum cognosci possunt, confirmatione veritatis non fit per testes, sed per rationes, et ideo non solent nec debent juramento confirmari: *Derisibile enim (inquit) videtur, si quis in disputatione alicujus scientie vellet propositum per juramentum probare.* Hinc ergo infert, juramentum assertorium circa materiam contingentem versari; explicat autem hæc contingentia debere esse facta hominum; nam quia hæc non possunt per rationem necessariam probari, solent per testes confirmari; et quia testimonium humanum infirmum est, introductum est divinum per juramentum. Sed videtur D. Thomas omisso multis veritatis, quæ, licet in se habeant principia necessaria, quibus probari possint, tamen a nobis ignorantur, et ideo saepe illas probamus testimoniis humanis, et ratione illorum saepe confirmamus juramento contingentes effectus, qui non sunt facta hominum, ut, verbi gratia, Romæ tale signum accidisse, vel pluviam fuisse, vel aliquid simile. Imo etiam effectus necessario futuri, et qui per demonstrationem cognosci possunt, interdum juramen-

to confirmantur apud eos, qui demonstratio- nis non sunt capaces, ut astrologus potest jurare eclipsim esse futuram, vel quid si- mile.

2. *Solutio.* — Respondetur, sub veritatis sensibilibus comprehendendi enunciatio- nes omnes, quarum veritas speculative inquiritur seu confirmatur, sive perveniri pos- sit ad certam earum scientiam, sive tantum ad probabilem cognitionem; nam in omnibus his derisibile esset juramento eas velle confirmare aut persuadere: et ratio est, quia juramentum assertorium immediate non ca- dit in rem dictam secundum se, sed in dictum jurantis, et veritatem ejus. Et ideo non refert quod ad has veritates suadendas inter- dum soleamus quasi inducere testes, dum au- toritate utimur, quia illud testimonium non inducitur per modum juramenti, sed solum ad generandam quamdam fidem humanam ex auctoritate alterius, unde immediate non est de ipsa re, sed de sensu alterius. Unde, licet possit quis jurare, Augustinum, verbi grati- a, aut Thomam hoc docuisse aut sensisse, non tamen ideo potest jurare ita esse; et eodem modo, qui juramento confirmat naturale effectum alibi factum fuisse, non illud jurat, nisi ratione cognitionis quam de illo ha- buit; nam illam immediate exprimit per asser- tionem, quam jurat. Et idem cum propor- tione est de juramento, quo aliquis confirmat eclipsim vel pluviam esse futuram; virtute enim jurat se habere certam de illa re noti- tiā. Hoc ergo modo juramentum assertorium semper est de materia contingente ratione ali- cujus humanæ actionis, a qua pendet veritas assertionis, quæ immediate juratur, saltem ratione cognitionis et notitiae quæ in jurante supponi debet, quia non potest aliquis vere jurare quod non novit. Unde si aliquis juraret assertionem, cuius veritatem non novit, licet contingeret ipsam in se esse veram et necessariam, nihilominus esset juramentum, quantum est ex parte jurantis, de re falsa, quia esset de re sibi ignota. Atque ita etiam tune esset juramentum de re contingente, quia, quantum est ex tali modo jurandi, tam contingens est rem ipsam in se non esse, sicut esse. Ad hunc ergo modum omne juramen- tum assertorium versatur circa materiam con- tingentem per facta hominum, seu actiones humanas.

3. Atque ita majori ratione invenitur asser- tio vera in juramento promissorio, quia illud est de facto præstando ab ipso jurante, quod

contingens est, ut constat; nam si quis juret futurum effectum a celo, vel alii causis naturalibus, illud juramentum non est promissorium, sed assertorium, et habet sensum supra dictum. Et si quis juret aliquid esse faciendum ab alio, ut sonat, etiam est pure assertorium, et debet reduci ad prædictum sensum, quod ille intelligitur jurare, se existimare aut credere alium id facturum. Ut sic autem non est promissorium, quia nemo potest promittere, aut se obligare ad factum alienum, nisi fortasse in quantum a sua industria et diligentia pendet. Et ideo dixi, *ut sic*, quia si quis juret factum faciendum ab alio, eo sensu ut suam industriam vel diligentiam ad id assequendum promittat, juramentum quidem erit promissorium, non tamen ut est de facto alieno, sed ut est de proprio: et ita semper est de re contingente, quatenus pendet a facto et voluntate ipsius jurantis.

4. Imo addunt communiter Canonistæ, quoties quis jurat promittendo alienum factum, ita esse interpretandum, ut suam operam circa illud censeatur promittere. Tum quia non præsumitur peccasse jurando rem incertam ac dubiam; tum etiam quia juramentum, ob reverentiam Deo debitam, hanc prærogativam habet, ut semper valeat, eo modo quo valere potest, ut late Guttier., de Juram., part. 2, c. 2, 11. 3; ergo cum est de facto alieno, valet, ut proxime juretur propria diligentia vel industria jurantis circa factum alienum. Atque ita sentit Panorm., in cap. Ex litteris, 2, de Sponsal., num. 6, cum Glos. 1, ibi; Anton. et alii; idem fere habent Gloss. et Doct., in cap. Ex rescripto, De jurejur., et plures alii, quos refert et sequitur Covar., d. cap. Quamvis, 2 p., § 5, n. 5; Gregor. Lop., in lib. 11, tit. 1, part. 1, et alii communiter, qui loquuntur, quando ex verbis constat sufficienter de promissione; nam si juramentum fiat solum per modum assertionis, esse poterit verum, interpretando (ut diximus) jurantem, solum jurare quid de alieno facto futuro sentiat vel conjectet.

5. *Instantia.* — *Solutio.* — Tandem objici potest, quia interdum potest aliquis sub juramento promittere rem impossibilem. Respondeo: vel ille putat rem illam esse possibilem, vel cognoscit esse impossibilem. Priori modo, juramentum cadit formaliter in rem, ut possibilem ex humana voluntate, atque adeo ut contingenter. Posteriori autem modo, impossibile videtur rem talem vere et ex animo promittere, seu jurare promittendo,

sed qui sic jurat, videtur fingere promissionem, et voluntarie jurare falsam quamdam assertionem de re futura, cum sit impossibilis, fingendo esse possibilem; sic ergo omne juramentum promissorium, aut verum, aut putatum, aut fictum, cadit super materiam contingentem proportionali modo. Et hæc sufficiunt de materia juramenti; nam alia conditio, quæ hic addi posset, scilicet, talem materiam debere esse honestam et justam, in cap. 3, declarando comites juramenti, sufficienter declarata est pro juramento assertorio; de juramento autem promissorio, in lib. 2 est latius declaranda.

CAPUT XI.

UTRUM EX PARTE FORMÆ JURAMENTI VERBA REQUIRANTUR?

1. Forma juramenti dici potest uno modo illa res, seu persona per quam juratur, quia ab illa sumitur veluti ratio formalis juramenti, et hoc modo posset dividi juramentum in verum vel apparenſ, id est, in illud quod fit per Deum verum, vel per Deum falsum, seu quod fit per Deum, vel per creaturas, ut tales sunt; posset etiam dividi verum juramentum in illud quod fit explicite per Deum, vel quod fit implicite per creaturam cum ordine ad ipsum, quamvis hæc divisio magis pertineat ad alium sensum jam explicatum. Hic ergo non accipitur forma juramenti in loco sensu: nam de illo satis dictum est in cap. 5. Formam ergo juramenti hic appellamus, signum illud quo nomen Dei assumimus ad jurandum. Est autem supponenda alia divisio supra facta juramenti in mentale et sensibile seu vocale. Hic igitur non tractamus de mentali, nam illud non est aliud signum vel forma preter conceptus mentis, quibus interna locutio fit, et ita nulla indiget speciali declaratione, quæ ad rationem juramenti explicandam conducat. Agimus ergo de juramento sensibili, quod ad alios homines fieri potest, et signum illud, per quod fit, vocamus formam ejus.

2. *Sensus questionis.* — Supponimus autem verba de se esse sufficientia ad hujusmodi formam constituendam, quia sunt signa maxime expressa, et maxime connaturalia homini; oportet autem ut verba sint imposta ad significandum invocationem Dei ad juramentum necessarium, nam si quis proferat verba in sensu quem ipsa non significant, etiamsi velit, non significabit exterius quod intendit.

Nam, ut recte dixit jurisconsultus, in leg. 3, ff. de Rebus dubiis: *Qui aliud dicit quam vult, neque id dicit quod vox significat, quia non vult, neque quod vult, quia id non loquitur;* unde licet quis intendat jurare per verba quæ juramentum non significant, licet apud Deum juret, eo modo quo posset per actum mere internum jurare, vel quamvis dici possit sibi jurare, quia potest verbum illud imponere ad significandum sibi, nihilominus apud alios homines revera non jurat, nec profert juramentum simpliciter sensibile, nisi intentio nem suam, et verborum usum alio sufficienti signo manifestet. Oportet ergo ut verba, vel ex sua impositione, vel ex usu et circumstantiis, habeant sufficientem significationem, et ita dici possunt forma maxime propria humani juramenti.

3. *Dubium.* — Ulterius vero dubitari solet an sit de ratione juramenti, ut per propriam vocem ac verba humana proferatur. Quam quæstionem disputant Covar., in cap. Quamvis pactum, in principio, num. 4; et Selva, tract. de Juramento, p. 1, q. 2, ex quibus colliguntur tres Juristarum opiniones. Prima, absolute affirmans verba esse de necessitate juramenti, quam tenent Bart., Jas. et nonnulli alii, in lege *Qui jurasse*, ff. de Jurejur. Secunda opinio absolute negat esse necessaria verba, quam tenent Abb. et communiter canonistæ, in Rubrica de Jurejurando, et sequitur Covar., d. num. 4. Tertia opinio dicit in iis, qui possunt loqui, esse necessaria verba, non vero in muto; sicut in confessione sacramentali dicere solemus eum, qui potest loqui, debere per propria verba confiteri, et nihilominus mutum posse signis confiteri. Ethanc opinionem tandem sequitur Selva, et secundum illam limitat et declarat primam opinionem, quam probaverat, et sequuntur alii, quos Covar. refert.

4. *Verba non sunt de necessitate juramenti.* — Sed in hoc puncto loqui possumus, vel in ordine ad conscientiam, quod ad nos spectat; vel in ordine ad judicia aut pacta humana, quod magis disputant canonistæ; et ideo Theologii nihil fere de hoc puncto dicunt, quia in ordine ad Deum, seu conscientiam, non habet difficultatem. Primo ergo dicendum est verba non esse de necessitate juramenti. Probatur, quia sufficiente æquipollentia signa, si fiant cum intentione jurandi. Patet, quia verba ratione significationis habent, ut per ea exponi possit juramentum mente conceptum; ergo eadem vis erit in quocumque æquipollenti si-

gno; nam quod illud signum sit vox, vel aliud, materiale est; unde per scripturam indubitanter fieri potest, et ita possumus ad absentem jurare, sicut possumus cum illo pacisci, juxta leg. 2, ff. de Pactis; ergo idem est de quocumque æquipollenti signo, quo mens sufficienter significetur.

5. *Posse sufficere juramentum ad humanos contractus sine verbis, stando in jure naturæ.*

— *Evasio.* — *Occluditur.* — Secundo dicendum est, ex natura rei posse sufficere juramentum ad testimonium, obligationem, vel alios contractus humanos, etiam sine verbis, per æquipollentia signa. Probatur primo ex argumento a muto, qui loqui non potest, nam ille potest se obligare sub juramento, et testificari ubi necesse sit. Respondet Selva in

muto sufficere, quia non potest amplius; in eo vero qui potest loqui, requiri verba, quia illa sunt expressiora signa, et non sunt frustra data a natura, sed ut illis utamur, si possumus. Sed hoc ostendit eongruitatem, non necessitatem ex natura rei. Nam si in muto alia signa sufficiente de se, sufficient in quocumque, etiam si alia signa faciliora, ut sunt verba, possibilia sint, quia possibilitas verborum non destruit sufficientiam aliorum signorum; ergo non sufficit ad inducendam ex natura rei necessitatem verborum. Maxime quia respectu absentium non sufficient verba vocalia, cum tamen possumus cum illis contrahere et jurare. Item cum presentibus licet loqui possimus, non semper expedit aut decet propter alios respectus; cur ergo non sufficiet ut aliis signis? Et confirmatur, quia ob hanc causam matrimonium fieri potest sine verbis, et votum, ac professio religiosa, ut patet in tacita professione, etc., et infra suo loco dicetur.

6. *In jure humano requiri posse verba, ut juramentum obligationem inducat.* — Tertio dico, ex jure humano ibi solum requiri verba, ut juramentum fidem faciat, vel obligationem inducat, ubi constiterit legem humanam talem formam jurandi postulare ad hos effectus. Probatur, quia lex humana potestatem habet præscribendi certas formas servandas in contractibus, vel judiciis, sine quibus actiones non valeant. Et hoc modo requirunt jura civilia propria verba in stipulationibus, et ideo neque inter absentes, neque cum muto vel surdo fieri possunt, juxta legem 1, ff. de Verborum obligationibus. Ergo ubi lex humana postulaverit formalia verba ad valorem juramenti, ibi erunt necessaria. An vero leges humanæ hoc disponuerint in aliquo casu, a jurispe-

ritis magis petendum est. Ego vero existimo in rigore non inveniri talem casum, alioquin in illo mutus jurare non posset; nullus autem talis casus reperitur, cum mutus etiam in iudicio possit esse testis, et jurare juxta Glossam, in cap. *Testes*, 3 p., q. 9, quod esse receptissimum dixit Covar. supra. Verum quidem est valde consentaneum rationi esse, ut qui potest loqui, et ad præsentes jurat, per verba faciat; nam hoc et magis naturale, et securius est; unde fit, ut sit etiam regulariter observandum, et inde etiam est ut jura, quando loquuntur de juramento, per verba aut voces illud describant, seu declarant; et hoc solum probant multa jura, quæ Selva et Covar. adducunt; tamen in nullo eorum requiruntur ut essentialia; ideo necesse non est pluribus verbis respondere ad aliarum opinionum fundamenta, sed videri potest Covar. supra.

7. *Objectio.* — Unam vero objectionem, quam Covar. facit ex c. *Clericus*, de Jurejando, omnino prætermittere non possumus, quia nonnullam habet difficultatem. Nam in casu illius textus, quidam clericus juraverat servare statuta edita in sua ecclesia; postea vero per idem juramentum promisit servare fideliter statutum postea subsecutum. Dubitabatur ergo an ex vi præstiti juramenti tenetur servare statutum postmodum subsecutum; et respondens Pontifex dicit non teneri ex vi juramenti, sed solum ex vi promissionis. Quæ responsio videtur in hoc fundata, quod posteriori statutum non fuit per propria verba juratum; ergo supponitur ibi necessaria esse verba ad obligationem juramenti.

8. *Solutio.* — Sed hæc objectio, licet in se difficultatem habeat quoad intelligentiam illius textus (circa quam satis laborant Abbas, et alii expositores ibi, et plures ali Doctores, quos Covar. refert), nihilominus pro quæstione præsenti non habet difficultatem. Nam potius ibi videntur intervenisse verba sufficientia ad juramentum, quia præcesserat juramentum de servandis statutis factis, et postea circa novum statutum facta est promissio sub his verbis: *Promitto per idem juramentum hoc novum statutum fideliter observare*, ut ex textu colligitur; non ergo defuerunt ibi verba: sed tunc difficile ad explicandum est, quomodo stet responsio Pontificis, cum per illa verba indicatur sufficienter juratum novum statutum, quandoquidem per illa verba declaravit talis clericus se promittere sub eodem juramento, per quæ verba videtur in virtute iterasse præteritum juramentum. Nam quando

aliquid additur præcedenti dispositioni, cum relatione ad illam, perinde est ac si forma præcedentis dispositionis repeteretur.

9. Sed nihilominus dicendum est verba illa potuisse habere ambiguum sensum: unus est proxime tactus, quod clericus ille, quando secundo promisit, voluerit per illa verba iterum jurare, et promissionem confirmare. Alius est, quod non jurando de novo, sed tantum promittendo, voluerit promissionem manere subjectam priori juramento, sive sua voluntate tentando facere illam extensionem juramenti, sive per ignorantiam existimando promissionem observandi novum statutum, eo ipso manere comprehensam sub priori juramento. Pontifex ergo in hoc posteriori sensu verba interpretatur, et ideo respondet posteriorem promissionem non fuisse juratam, quia nec novo juramento confirmata fuit, nec prius juramentum ad illam extendi potuit. Quod si ipsem promittens aliud existimavit, error ejus non potuit in re obligationem inducere, sed ad summum ex conscientia erronea, quæ obligatio cessat ablato errore. Neque etiam voluntate sua potuit extensionem prioris juramenti facere; nam, licet jurare vel non jurare, et jurare hanc vel illam rem, sit in hominis voluntate, tamen facto juramento circa aliquam materiam, quod ex illo sequatur, vel non sequatur obligatio, vel quod sit tanta vel minor, non pendet ex hominis voluntate, quia est effectus naturaliter consequens ad juramentum, ut infra videbimus. Et ideo non est in potestate humana voluntatis facere, ut idem juramentum, prius factum circa limitatam materiam, postea ad novam extendatur, licet sit in hominis potestate, simile juramentum de novo facere circa similem novam materiam. Quia ergo Pontifex in eo casu interpretatur non esse factum juramentum de novo, ideo recte concludit promissionem illam non fuisse juramento confirmatam.

10. *Dubium.* — *Solutio.* — Quod si inquiras cur in casu ambiguo ita Pontifex verba illa interpretetur, cum securius videretur ibi juramentum præsumere, et ad illud servandum obligare, respondeatur Pontificem non judicare de obligatione juramenti, nisi juxta exigentiam externi signi; illa autem verba nude sumpta, et nullis aliis circumstantiis affecta, non indicabant novum juramentum, sed tantum promissionem, ut patet ex verbis *Promittens*, et extensionem prioris juramenti, ut patet ex proprietate illius relativi, per idem juramentum. Unde cum ex vi verborum con-

staret ibi non esse factum novum juramentum, vel saltem non constaret esse factum, et alioquin juramentum sit valde onerosum, et ejus obligatio periculosa, merito Pontifex favorabilior partem elegit, saltem in exteriori iudicio; nihilominus tamen non exclusit, quin si clericu illi in conscientia constaret se protulisse illa verba animo et intentione jurandi de novo novam promissionem, coram Deo maneret obligatus, quia intentio jurantis poterat verba ad illum sensum determinare. Sicut etiamsi ultra illa verba additæ fuissent exterius aliæ circumstantiæ, quæ satis determinarent significationem, posset etiam in foro exteriori novum juramentum judicari, quæ omnia sunt consentanea iis, quæ circa illum textum notat ibi Abb., num. 2 et 3; et Sylvest., verbo *Juramentum*, 4, q. 23; et D. Antonius, 2 part., tit. 10, cap. 6, § 6; Covar., ubi supra, num. 5. Atque ita constat illam respondionem Pontificis non fundari in hoc, quod ad juramentum requirantur necessario propria verba, sed in universaliori principio, quod ad jurandum de novo requiratur signum sufficiens novi juramenti expressivum, sive illud sit verbum, sive quodcumque aliud.

CAPUT XII.

DE TRIPLO DIVISIONE JURAMENTI EX PARTE FORMÆ.

1. *Juramentum tribus modis fieri posse ex parte formæ.* — Ex resolutione præcedentis dubii, inferre possumus juramentum tribus modis fieri posse ex parte signi, seu forma jurandi, scilicet, vel propriis ac solis verbis, vel solis aliis actionibus vel nutibus significantibus, vel signo quasi composito ex verbis et factis. Primus modus per se notus est, et maxime usitatus, præsertim in simplicibus et privatis juramentis. Neque habet ullam difficultatem, quia verba per se sunt sufficientia signa. Tertius etiam modus est per se manifestus, quia si sola verba sufficeret possunt, multo magis verba cum aliis signis, vel nutibus. Est etiam hic modus satis usitatus, præsertim in publicis juramentis, et aliquando in iure postulatur et vocatur a juristis modus corporaliter jurandi, ut tangendo Evangelia, c. *Quoties*, 1, q. 7, et clarus in Clemen. 1, § Porro, de Hæreticis, ubi Gloss., verb. *Tacita*, late hoc prosequitur, et in cap. *Ut circa*, de Elect., in 6, ibi, corporali præstito jura-mento. Et de hac forma jurandi habemus etiam